

Залог на част от търговско предприятие

докторант Невена Заранкова

Summary: *The present article analyzes the matters concerning the pledge and its execution over a commercial enterprise. Due to its scarce regulation in the Registered Pledge Law there should be a thorough study of the matter.*

Key words: *pledge, commercial enterprise, registered pledge*

Увод

В настоящата статия се анализират въпросите свързани с залога и изпълнението върху част от търговско предприятие. Поради изключително оскъдната уредба на материята в ЗОЗ се налага задълбочено изследване на проблема.

Когато говорим за залог на част от търговско предприятие е наложително да вземем предвид някои обстоятелства, придаващи по специфичен характер на договор с такъв обект.

Поставя се въпросът каква точно част от предприятие можем да залагаме – идеална или реална.

Ако приемем, че е възможен **залогът на идеална част**, в този случай остава неясно как бихме я индивидуализирали и по какъв ред следва да се осъществи изпълнението върху нея.

Изложение

Безспорно, възможно е осъществяване на продажба на идеална част от предприятие²²⁵, но предвид обстоятелството, че в ЗОЗ няма предвиден ред за изпълнение в такава ситуация е възможно да възникнат множество проблеми. Трудно осъществима е хипотезата, при която изпълнението се насочва към отделни елементи, явяващи се част от дружеството. Заложени ще се окажат идеални части от всеки един дружествен актив и не бихме могли да обособим отделни такива, които да бъдат продадени в цялост²²⁶. Дори и да се стигне до подобна хипотеза, тя би породила множество проблеми най-вече за бъдещия купувач, и рядко от икономическа гледна точка някой би се съгласил да сключи подобна сделка.

Ако заложният кредитор иска да се удовлетвори посредством принудително управление, при заложена идеална част от предприятие (която би могла да бъде дори незначителна), е неоправдано да се назначава управител на цялото дружество. Не е предвиден законов ред, по който да бъде възможно съотнасянето на правата на управител, назначен при залог на идеална част от предприятието и другите управителни органи, регулиращи дейността на незаложената част.

Теоретично е възможно да се организира продажба като съвкупност на идеална част от предприятие, която следва да се извърши в съответствие с правилата на чл. 15 и 16 от ТЗ. В този случай ще се стигне до съпритежание на цялото предприятие, а не до такава на отделна индивидуално определена част от него.

При тези хипотези заложният кредитор ще се нуждае от съдействието на залогодателя. Доколкото на основание чл. 9 от ЗЗД имаме свобода на договарянето, не би следвало категорично да отхвърляме възможността за учредяване на залог върху идеална част от предприятието. В случая залогодателят и заложният кредитор биха могли в договора си да предвидят ред за изпълнение при тази хипотеза, докол-

²²⁵ Калайджиев, А., Прехвърляне на търговско предприятие, Дайджест „Търговско и конкурентно право, 2008, кн. 11.

²²⁶ Теоретично съществува възможност заложният кредитор да успее да продаде идеални части от отделни активи на дружеството, особено в случай, че говорим за негови недвижими имоти.

кото не се влиза в противоречие в ЗОЗ. Липсват обаче изрични законови разпоредби, които биха уредили изпълнение по принудителен ред.

Когато говорим за залог на **реално обособена част от предприятие**, извършването на подобна сделка не представлява проблем, стига тази част да притежава известна обособеност и самостоятелност. Това се налага с оглед необходимостта да бъде отграничена залаганата част от цялото предприятие. Възниква въпросът до каква степен следва да бъде обособен въпросният обект, за да можем да го заложим – нужно ли е той да е регистриран като клон на предприятието или е достатъчно да притежава известна териториална или функционална самостоятелност. С оглед особеностите на обекта и липсата на изрична правна регламентация и в този случай, при пристъпването към изпълнение на заложена реална част от предприятието също възникват множество неясноти, най-вече по отношение на прижимия метод за изпълнение.

По мое мнение е възможно реална част от предприятие да бъде залагана и без тя да притежава статут на клон, достатъчно е да представлява отделно производствено звено и да съществува възможност за отграничаването и от цялото, но като единна съвкупност, а не само като механичен сбор от изброени активи. Тогава по скоро би следвало да приемем, че е учреден залог върху тях като съвкупност от вещи, а не предвид характера им на част от търговско предприятие. Наложително е в опис към договора подробно да бъдат изброени всички, влизаци в тази обособена част, активи, с оглед защита правата на кредитора. Когато е учреден залог върху така обособена част от търговско предприятие, би следвало при пристъпване към изпълнение, кредиторът да може да се насочи единствено към такава върху отделните и елементи (в частност, активи), посочени в договора за особен залог. Не би било удачно да признаем право на заложния кредитор в този случай да установи принудително управление над цялото предприятие, освен ако такава възможност не е изрично, предварително уговорена в договора за особен залог. Липсата на изрична правна уредба и оскъдната съдебна практика оставят открити множество въпроси, на които категоричен отговор би могло да се даде единствено след извършване на промени в уредения в ЗОЗ ред.

Продажбата на реално обособена част като съвкупност от заложния кредитор е възможна, при съответно спазване правилата за продажба на част от предприятие²²⁷. Доколкото обаче няма законово предвиден принудителен ред за осъществяването и, такава ще е възможна единствено със съгласието и съдействието на търговеца, особено, ако приемем, за недопустимо установяването на принудително управление върху цялото предприятие. Ако длъжникът се противопоставя на подобно развитие, посредством управителните си органи, които не са десезирани, в значителна степен би могъл да осуети намерението на заложния кредитор. Тъй като няма предвиден принудителен ред, който да го задължи да се съобрази, залогодателят не може да бъде принуден по законов ред да приеме подобно изпълнение.

Единственият практически осъществим ред, при липса на съдействие от страна на залогодателя, е изпълнение върху отделните, описани в договора активи, принадлежащи към заложената част, които могат да бъдат предадени на заложния кредитор по реда на чл. 521 от ГПК.

Особен залог би могъл да се учреди и върху клон от предприятие. Правната теория и практика окачествява клона на търговското предприятие като териториално и организационно обособена част от търговеца²²⁸, като част от стопанската му дейност²²⁹, като част от търговското предприятие²³⁰ или част от дейността му²³¹. Клонът

²²⁷ Калайджиев, А., Прехвърляне на търговско предприятие, Дайджест „Търговско и конкурентно право, 2008, кн. 11.

²²⁸ В. Таджер, В. „Капиталови търговски дружества“, С. 1994, с. 35 и Р-415-1994 ВС, V Г. О. ; Р-492-1998 ВКС III Г. О., Р-34-2005 ВКС, III Г. О.

²²⁹ Решение на Съда на европейските общности. Първо отделение по дело C-50/91

е организационно-правна част на търговеца, но без да е правен субект²³². Той има обаче редица самостоятелни елементи като отделна регистрация, фирма (макар и несамостоятелна, но с добавката клон), предмет на дейност, управител, води отделно счетоводство, но без да съставя краен баланс. Възможно е дори клонът изцяло да съвпада с предприятието, а фирмата по седалището да не извършва никаква дейност²³³.

В ЗОЗ липсва изрична правна уредба относно залога на клон от предприятие, а нормите, отнасящи се до залог на цялото предприятие, не винаги могат да бъдат съответно приложени, поради множеството специфики, които би имал договор с такъв предмет.

Тъй като клонът притежава относителна самостоятелност – има отделна регистрация, управител, териториално е отделен от основното предприятие, има дори и отделна фирма, възможно е при учредяване на залог върху него да бъде посочена само тя, без да е необходимо съставянето на подробен опис на включените вещи. С оглед защитата правата на заложния кредитор, е желателно да бъдат описани тези активи, върху който той желае да премине залогът, още към момента на сключване на договора, а не едва при пристъпването към изпълнение. При залога на в по-малка степен обособена част от предприятие, съставянето на опис е задължително. Според мен при пристъпване към изпълнение, най-непротиворечивият вариант е заложникът да бъде удовлетворен от отделните активи, влизащи в заложения клон. Ако кредиторът избере да се удовлетвори посредством принудително управление, то следва да се ограничи само до назначаване на управител на клона, а не до такъв на цялото предприятие. Законова уредба на въпроса липсва.

Тъй като клонът има отделен управител, с назначаването на този от заложния кредитор, старият следва да бъде десезиран. Залогът на клона и назначаването на управител трябва да бъдат вписани, освен по партида на цялото търговско дружество, и по тази на самия клон. Прилагането на правилата относно назначаване на управител на цялото предприятие, би следвало да се прилагат при съобразяване на специфичните особености характерни за клона. Съществува значителна вероятност да се стигне до конфликт между органите на управление на предприятието, които в случая ще продължат дейността си и управителя на клона, назначен по реда на ЗОЗ. Търговецът също, следва да изгуби възможността си да извършва действията по чл. 48 от ЗОЗ само когато те са свързани с дейността на клона. Тъй като производството по ЗОЗ се основава на съществуващо съгласие и съдействие между страните, подобно развитие ще е възможно, доколкото липсва противопоставяне от страна на залогодателя. Поради липса на изрична законова уредба, подробна процедура следва да бъде уговорена в договора между страните, при съблюдаване на общите, установени в ЗОЗ рамки. При съществуващо съгласие между страните, би било възможно и продажбата на клона в цялост, но тя не може да бъде наложена на заложния кредитор по принудителен ред, тъй като няма законовопредвиден такъв.

Заклучение

Смисълът на особения залог се основава на идеята, че между страните съществува сключен договор, който ще регулира отношенията им.

Тъй като производството по ЗОЗ е извънсъдебно, то се базира на оказването на съдействие от страна на залогодателя. Целта е създаването на бързо и евтино производство в тези случаи, когато принципно няма спор между страните и предва-

²³⁰ Рачев, Ф., в Курс по търговско право. С. 1991г., с. 160.

Марков, М., Коментар на промените в търговския закон, с. 92; Р-1217-1998 ВКС, V г. о.

²³¹ Голева, П., Търговско право, Книга първа, с. 61.

²³² Стефанов, Г., Търговско право, обща част, Абагар, 2009, с. 236

²³³ Пак там...

рително е уговорен начинът на удовлетворение от даденото обезпечение, при неизпълнение на главното задължение.

При липса на такова, единственото, което може да стори заложният кредитор е да поиска помощ от съдебен изпълнител за предаване на движима вещь по реда на чл. 521 от ГПК или, ако е заложено предприятие, да установи принудително управление върху него.

ЛИТЕРАТУРА

1. Голева, П., Търговско право, Книга първа, с. 61.
2. Калайджиев, А., Прехвърляне на търговско предприятие, Дайджест „Търговско и конкурентно право, 2008, кн. 11.
3. Марков, М., Коментар на промените в търговския закон, с. 92.
4. Рачев, Ф., в Курс по търговско право. С. 1991г., с. 160.
5. Р-415-1994 ВС, V Г.О.
6. Р-492-1998 ВКС III Г.О.
7. Р-34-2005 ВКС, III Г.О.
8. Решение на Съда на европейските общности. Първо отделение по дело С-50/91.
9. Р-1217-1998 ВКС, V г.о.
10. Стефанов, Г., Търговско право, обща част, Абагар, 2009, с. 236.
11. Таджер, В. „Капиталови търговски дружества“, С. 1994, с. 35.